

HOZZÁSZÓLÁSOK

„Az erdőrendezés fejlesztésének lehetőségei“ című cikkhez

Az Erdő 1977 novemberi számában, fenti cím alatt megvitatás céljából közölt cikkhez három kérdésben kívánok kapcsolódni:

- Milyen ciklusban készüljenek az üzemtervek?
- Mit tartalmazzanak az üzemtervek?
- milyen szervezeti formában készüljenek az üzemtervek?

Szentkúti Ferenc, véleményem szerint, helyesen veti fel, hogy az üzemtervek egy-egy, a népgazdasági tervvel azonos, ötéves ciklusban készüljenek. A hozadékszabályozás szóljon bár 10 vagy 14 évre, ezen a középtávú terven belül az erdő állapot- és tervinformációit a gazdálkodó egységnek a jelenleginél pontosabban, mélyrehatóbban, eligazítóbban kellene ismernie ahhoz, hogy mind a népgazdasági követelményeket, mind a vállalati érdekeket kielégítő rövid távú (ötéves) tervet tudjon készíteni.

Miért írom ezt? A jelenlegi V. ötéves vállalati terv talán nem jó? De igen, jó — annyira jó, amennyire a hagyományos, tízévenként megújításra kerülő üzemterv — amelyre a jelenlegi ötéves terv is alapozódik — hagyja, hogy jó legyen. A tízéves ciklusban készített üzemtervek feltételezett avulási szintje ugyanis sokkal több bizonytalanságot tartalmaz, mint amennyit az öt évre szóló pénzügyi — gazdasági — jövedelmezőségi terv elbír.

A fenti állításomat néhány konkrét adattal kívánom alátámasztani. A Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság évente kap egy bruttó fakitermelési keretszámot, erdészetekre bontva. Ugyancsak évente, rávezeti az erdőrendezési felügyelőség a jóváhagyott erdészeti vágástervekre az üzemtervi előírást is. Emellett van egy aktualizált üzemtervi előírás, amelyet időnként közölnek velünk. Az adatok között 50—60 000 m³-es nagyságrendű az eltérés: ennyivel több az aktualizált előírás.

Ha akarná az üzem — és volna rá termelési kapacitás —, akár 310 000 bttó. m³ fatömeget is termelhetne évente. Ezzel szemben átlagosan a 250 000 bttó. m³ kerül kitermelésre. Ezzel a felügyeleti szervezet is egyetért, mert az új üzemtervi felmérések alapján, 1980 után csökkenni fog a termelhető fatömeg és a tartamosságot csak úgy lehet biztosítani, ha most megtakarítunk évi cca. 50 000 m³-t.

Egyéb kérdésként vegyük csak a száradékot. Másutt is gond, nálunk is az, hogy az utóbbi évtizedekben nem tudunk lépést tartani a nagy költséggel járó, de kevés vagy éppen semmi nyereséget nem biztosító — sok esetben még tűzifának sem jó — száradékok kitermelési feladataival. (Nem az egyszerűen, nagy tömegben jelentkező károsítások, pl.: viharkárok okozta egészségügyi termelésekről van szó — azokat mindig időben elvégezzük —, hanem a természetes úton bekövetkezett száradékokról.)

Az utóbbi fatömeg közelítő becslések szerint az élőfakészlet kb. fél százalékát teheti ki. Felszámolása, az erdő folyamatos „karbantartása”, mindenképpen kívánatos. Úgy vélem azonban, hogy egy ötéves tervciklus alatt, évekre elszórtan, az éves eredményterv lényeges sérelme nélkül, tervszerűen kellene „felmorzsolni” az ilyen felgyülemlett száradékot.

Vagyis az ötéves népgazdasági tervhez igazodó ötéves üzemtervnek nem egyetlen, de nagyon fontos feladata volna egyértelműen megmondani, hogy — minden szükséges használatot beleértve, a tartamosság elvének betartása mellett — milyen fafajokból, mikor, mennyit vágjunk, esetleg erdészeti bontásban is, de tag—erdőrész mélységig mindenképpen.

A tag—erdőrész mélység — bár az eddiginél szigorúbb kötöttséget jelentene az üzem számára — azért is fontos, mert az éves használatokat térképre felhordva — a térkép közelítően a kitermelési volumeneket is jelzi — vizuálisan érzékelhető pl.: az éves — ötéves — feltárási igény vagy akár a lehető legcélszerűbb termelési, szállítási technológia.

(A feltárási terv szükségességét azért is kiemelném, mert annak jelenleg egyedüli gazdája az üzem, amely ad hoc megoldásokat kénytelen keresni. Konceptcionálisan az ERFATERV által készített erdőfeltárási alapterv volna hivatott ezt az igen fontos termelési feltételt rendezni, de ez a feltárási alapterv évek óta nem él. Ezért volna célszerű, ha a rövid távú feltárási terv az üzemterv szervezését képezné.)

Ha mindezen felül a fafajonkénti összfatömeg méretcsoportonkénti eloszlására is számíthatunk — amint erre a cikkíró, mint lényeges kívánalomra kitér — sőt az üzemterv még a minőségre utaló állományparamétereket is közli velünk, akkor szinte minden adat az üzem rendelkezésére áll ahhoz, hogy a lehető legjobb rövid távú faanyag-hasznosítási tervet készítse el.

Egyebekben maga az üzemterv is adhat egyfajta hasznosítási mérleget. Eről tájékoztat bennünket a vitára bocsátott cikkel azonos számban megjelent „Erdőrendezés Franciaországban” c. tanulmány. Franciaország állami kezelés alatt álló erdeiben — Szepesi András írja — a gazdálkodó szerv által készített üzemterv külön fejezetet szentel a gazdálkodási és pénzügyi mérlegnek. Regisztrálja az elmúlt időszak jövedelmezőségét, prognosztizálja — megfelelő árindexek alkalmazásával — a várható jövedelmezőséget és mérleget készíti a két gazdálkodási időszakról.

Jó tudni, hogy ilyen is van. Kár lenne lemondanunk egy ilyen lehetőség-ről, ha már az üzemtervezés reformjáról beszélünk. A gazdálkodó szervezet éppúgy segítené munkájában egy ilyen — a mi esetünkben 5 éves adatokra támaszkodó — jövedelmezőségi elemzés, mint a felügyeleti hatóságot.

Azt hiszem, a dolgok belső logikája következtében jutottunk el a harmadik kérdésig: ki csinálja az üzemtervet? Szentkúti azt mondja: „... az üzemtervezési munkát időben és térben folyamatossá kell tenni, vagyis egy bizonyos — a mai felügyeletnél kisebb területen — egy szakember látja el az üzemtervezői és erdőfelügyeleti feladatokat...”

Ez a javaslat is jobb a jelenlegi helyzethöz. Szentkúti idézve: „... a tervezés hatékonyságát erősen emeli az elmúlt gazdálkodás és a jelenlegi gazdasági környezet mélyreható ismerete, ezt az évenként máshol dolgozó erdőrendező természetszerűen nem szeresheti meg... a tervező nem kísérheti figyelemmel tervezésének megvalósítását, a megvalósulás nehézségeit, amely művezetési munkaelemként minden más tervezésnél megtalálható, a további tervezések minőségét erősen javítja...”

Ezek a megállapítások elvitathatatlanul igazak. Kérdés az, hogy — gazdaságossági elemzést is elvárva az üzemtervtől — létezik-e ma egy olyan szakember, aki mindazon információk birtokába juthat, amelyek egy korszerű üzemterv elkészítéséhez nélkülözhetetlenek. Nem volna-e járhatóbb út — bármennyire sajnálatos is — a francia példa, ahol az üzemterv készítője és végrehajtója ugyanaz a szerv, azaz az üzem — és a felügyeletet gyakorolná egy külön — akár a jelenleg meglévő — apparátus.

Persze napjainkban nincsen olyan üzemi szervezési egység sem az EFAG-oknál, sem az EVAG-oknál, amely adott gazdasági irányítási munkája mellett el tudná végezni az üzemtervezés terepi felmérési, adatfelvételi munkáit, még hozzá úgy, hogy az gépi adatfeldolgozásra alkalmas legyen.

Nincs, de lehetne. (Nemcsak francia példa mutatja, hogy a gazdálkodó szerv maga is képes jó üzemterveket készíteni. A valamikori kir. közalapítvány erdeiben pl.: háromfős, erdőmérnökökből álló csoport üzemtervezett, és hogy nem végzett rossz munkát, azt az utánuk maradt erdők elfogadható állapota bizonyítja. A szervezeti megoldás elvi magva: mindig ott nagyobb a tervezői felelősség is, ahol a végrehajtást számon kérik.)

Korszerű üzemtervet persze csak korszerű szervezeti keretekben dolgozó, korszerű geodéziai, erdőművelési, fahasználati, technológiai és üzemgazdasági ismeretekkel rendelkező csoport tud ma véleményem szerint készíteni. Vagyis team-rendszerben és a gazdálkodó szerv keretében készülhetnének a mai kor színvonalán álló üzemtervek.

A gazdálkodó szerv szervezeti keretében azért, mert ott és csakis ott csapódnak ki azok a gazdasági-gazdálkodási tapasztalatok, amelyeket „művezetési munkaelemekként” valóban fel lehet használni a tervezés minőségének javítására. És team-rendszerben azért, mert kis — max. 3—4 fős — csoportok szerezhetik meg, dolgozhatják fel és közvetíthetik a tervezés során azt a sokoldalú információt, amelyet az üzemi tapasztalatok és az erdőrendezés sajátos tudományának ötvözete jelent. (Az elvi irányítómunkát Szentkúti is teamben képzelem el, lásd 499. oldal utolsó előtti bekezdést, de véleményem szerint a gyakorlati üzemtervezési munkát sem képes ma már egy ember ellátni. Vagy ha igen, akkor állandóan ingáznia kellene: terep és központi ágazati irányítók, valamint erdészeti szakemberek között, mert csak így volna képes megbízható információhoz jutni.)

ÖSSZEFOGLALVA:

Hozzászólásomat lényegében két rendezési témájú cikkben foglaltakra alapoztam, mert megítélésem szerint tartalmuk, mondanivalójuk szerencsésen egészíti ki egymást. Befejezésül hadd utaljak arra a roppant szimpatikus francia gyakorlatra, miszerint: „az üzemtervek készítéséhez az alapvető szakmai irányvonalat az »Erdőrendezési Kézikönyv« adja meg”. Ezen túlmenően minden esetben elkészítik az erdőrendezés helyi irányelveit. Valami ehhez hasonló — úgy vélem — nálunk is elkelne. Az utóbbi elkészítésébe (helyi irányelvek) mindenképpen hasznos volna bevonnai egyrészt a törekvő és tehetséges fiatalokat, másrészt a ma még aktív, de lassan nyugdíj felé járó (vagy esetleg már nyugdíjas) erdőmérnököket, technikusokat, erdészeket, akiknek a hosszú, sokszor ugyanazon a területen szerzett szakmai tapasztalatait kitűnően lehetne hasznosítani. Alkalmi beszélgetések kapcsán esetenként kikérdezzük, meghallgatjuk őket most is az erdőrendező kollégák. De — ki vitatná —, hogy másként adja bele tudásanyagát egy tervekészítésbe az, aki csak beszélgetőpartnerként „száll be a játékba”, mint az, akinek — tegyük fel a team kiegészítő tagjaként — az a dolga, hogy egy bizonyos területegységre készülő üzemtervi munkában teljes jogú munkatársként vegyen részt.

Gulyás Jenő